

Nybyggerne i Saqqaaq

På sporet af Poq og Palasi

Af forfatteren Palle Petersen

Jeg kom som lærer til Qerqertarsuaq – dengang endnu Godhavn – i 1968, og blev som så mange andre grebet af Grønland-feber.

Da jeg havde kørt hundeslæde et par år – og taget et par tusinde billeder – sendte jeg en lille historie om mine syv slædehunde til Borgens forlag. »MIKI – en grønlandsk slædehund« blev min debut som forfatter, den udkom på 6 sprog – her i blandt grønlandsk.

Det blev begyndelsen til et helt nyt liv som forfatter. Jeg har siden skrevet 13 andre bøger fra Grønland – og 80 andre bøger, heraf 5 historiske romaner. Flere er skrevet i Grønland, den sidste er romanen »AJA AJAJA«.

Grønland var og er stadig det væsentligste grundlag i mit forfatterskab. Bare det at være i Grønland, arbejde, roen, isbjergene, snemarkerne, himlen, renheden, ødet, hundene, de rigtige mennesker, inuit...

Opgør med en frelser

Jeg havde i mange år en drøm om at skrive en stor historisk roman om Grønland, et opgør også med mig selv som dansker – som qallunaq.

Forfatteren og Grønland

Palle Petersen debuterede i 1971 med billedbogen »MIKI – en grønlandsk slædehund« fra Borgens forlag.

Der er siden kommet 13 grønlandsbøger, som har fået stor udbredelse og flere er oversat til andre sprog.

Desuden har han skrevet to hørespil fra Grønland »DEN GRIMME DANSKER« og »VERDEN ER BORTE« – og gennem årene ca. 15 radioudsendelser, tv mv.

Palle Petersen har været over 20 gange i Grønland, besøgt det meste af landet og er i juli 98 kommet hjem fra en rejse til Østkysten – støttet af Nordens kulturfond i Grønland – med materiale til en ny bog om fangst og et par radioudsendelser til P1 med titlen: »Grønlands bagside«.

Bøger om Grønland:

»MIKI« (ny udgave 1997), »ENOK PÅ FANGST«, »KENDER DU GRØNLAND?« (Ny udgave: »KENDER DU KALAALLIT NUNAAT« 1997), »VI REJSER TIL DANMARK«, »GRØNLENDERNE OG NORDBOERNE«, »DEN STÆRKESTE«, »POK GRØNLENDER«, »HISTORIEN OM GRØNLENDERNE« (for DR), »INUNGUAQ – den lille grønlander« (med Jens Rosing), »PAVIAS VINTER«, »NAJAS SOMMER«, »KUNSTEN AT KØRE HUNDESLÆDE« og sidst den historiske roman for voksne »AJA AJAJA« 1996.

Jeg fandt kilderne til Poqs rejse til Danmark, og hans oplevelse af danskerne anno 1724. Historien er velkendt set igennem Hans Egedes briller – men den kan også ses med Poqs øjne.

Poq var den første grønlander, som kom til Danmark – og det var gennem trommedanse grønlandernes syn på danskerne blev grundlagt. Hans optræden i Danmark var sikkert også afgørende for danskernes syn på grønlanderne.

Hans Egede – og siden de danske historikere og endda mange grønlandere – fremstillede Poq som den naive, latterlige, vilde i en rå, hedensk, primitiv tid. Han blev som en taber – mens Hans Egede stadig er den store frelser.

Det har været fatalt for den grønlandske selvopfattelse – Poqs historie medvirkede til at cementere mindreværds-komplekser overfor danskerne helt frem til i dag. Det er synd, det er forkert – det er nærmest en forbrydelse.

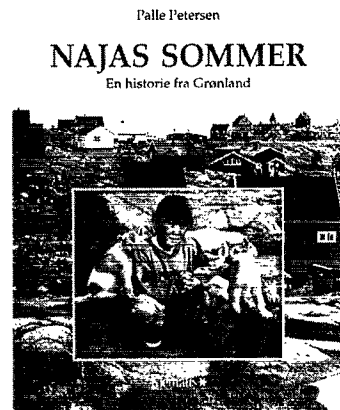
Man bliver ikke populær af at gøre op med frelsere, men jeg besluttede mig til at forsøge.

Poq fra Nuuk til Saqqaq

Kilderne til historien om Poq og Palasi ligger mest i Danmark, men jeg tog i 1993 til Grønland for at skrive romanen på stedet – blandt grønlandere.

Den oprindelige kulisse er Håbets Ø, nær Nuuk.

Undskyld Nuuk – du har fået et imponerende kulturhus, men du er blevet så selvoptaget og dominerende, at du spærrer for udsigten til det levende

Grønland, og det er svært at forestille sig Poq i dit gadebillede.

Løvrigt har Nuuk stadig den bydende Hans Egede stående i bronze på den højeste klippetop. Der kan Palasi overvåge, at hans frelste grønlændere stadig opfører sig ordentligt – og at intet for alvor forandres i hans Godthåb.

Når man læser Hans Egedes dagbøger, er det ikke så svært at se: Palasi havde ingen fornemmelse for inuit, hele hans mission gik ud på at nedbryde de dumme, lattermilde, gudløse børn. Den samme mission har mange eksperter stadig i dag.

Det er en blasfemisk tanke, men måske burde hjemmestyret overveje at sprænge den dominerende qallunaq i luften – og lade en grønlandsk kunstner hugge en leende, dansende Poq ud i klippen istedet. Så havde de unge grønlændere en ægte inuit at se op til.

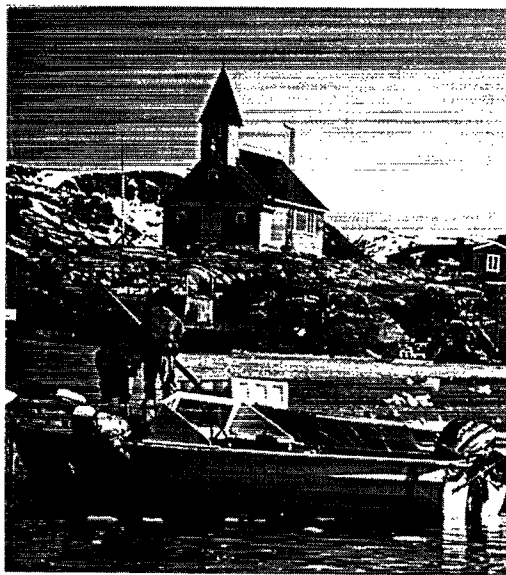
Nej Nuuk, resterne af Poqs oprindelige Inuit Nunaat må findes i en bygd.

Jeg fik lov til at låne Hannibals Fenchers hus i Saqqaq, godt 100 kilometer nord for Ilulissat.

Min kone, forfatteren Lena Eilstrup, rejste med. Det var hendes første rejse til Grønland. Hun var næsten ikke til at trække med – kulde og hunde er det værste hun ved. Men Saqqaq greb også hende, og jeg kunne se Grønland på ny – med hendes øjne.

Vi tog derop i marts – hvor vinteren er stærkest: solen står højt, isen ligger fast, der er masser af sne – og hundeslæderne kører.

Den lille helikopter blev forsinket i 6 dage, og da vi endelig stod ud i Saqqaq, fik vi en temmelig kølig modtagelse.

Saqqaq.

Der var -30° . Det tog to dage at få temperaturen i det store hus op over 0° , og i køkkenet kunne vi kun færdes i dynejakker. Grønlænderne holdt sig lidt fra os de første dage, fordi de troede vi var skattefolk fra Nuuk.

Hvem ville ellers komme derop på den årstid?

Måske var det samme modtagelse Hans Egede fik af Poq på Håbets Ø i 1721: Hvad vil de latterlige farveløse qallunaat?

Saqqaq genoplives

Saqqaq – »Stedet, hvor solen skinner« har solide rødder i Grønlands undergrund – og udstedsbestyrer Hannibal Fencker fandt her de første spor af Saqqaq-kulturen.

Det er også Hannibal fra Saqqaq, som bygden kan takke for, at den ikke kom med i puljen af nedlagte bygder i 60'erne.

Konfirmation i påsken i Saqqaq.

Fraflytningen var truende. De unge blev lokket af de høje lønninger og det vilde liv i Ilulissat. Indbyggertallet halveredes til 90, sælfangsten blev ødelagt af snævertsynede miljøforkæmpere ude i verden – bygden sygnede hen.

Hannibal gjorde den alligevel til en berømt mønsterbygd.

Filmfolk kom til byen med de første biler og elværker. Saqqaq er stedet »Hvor bjergene sejler« – og hvor Poul Reichhardt spillede den danske helt i »Quivitoq« – flere husker stadig deres venskab med ham. Selve dronningen kom for at se sin lille perle af en bygd.

På afstand er meget lidt forandret. Mennesker og huse forstyrres så lidt i den storslåede natur.

De små farvede huse ligger spredt ud over klipperne med en gul (siden er den malet lyserød) kirke i centrum, der er masser af slædehunde og isbjerge, fjelde, bræer...

En pragtfuld kulisse for en roman, og det kræver ikke megen fantasi at se: Poq går rundt derude i sine kamikker, han forsvinder på isen med sine hunde, kommer hjem med sæl og danser rundt med trommen og sin fangsthistorie.

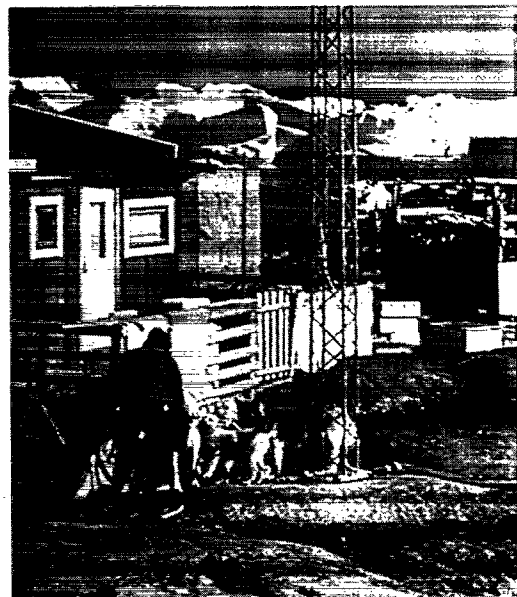
Hans Egede var sværere at finde. Der boede kun en dansker i bygden – en mekaniker, gift med en grønlander. Han passede bestemt ikke i rollen.

Jeg nægtede selv at spille rollen som Palasi.

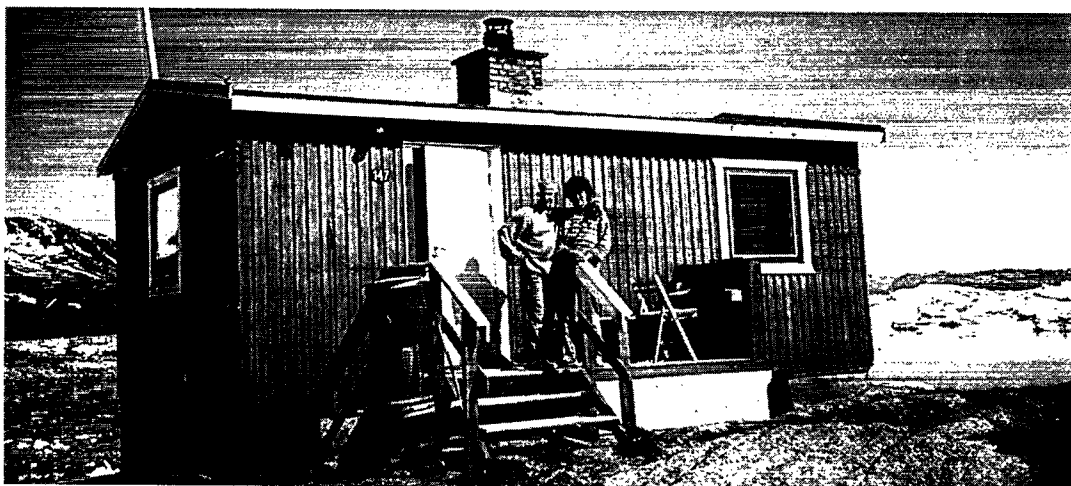
Men Poq (eller Pavia, som bor i Saqqaq) ser grinende på, hvad jeg farveløse qallunaaq laver med min lille computer, hvad skal alle de sorte kragetæer på skærmen være godt for.

Han vil have mig med på fangst. Det er fangsten livet drejer sig om – det er jagtens spænding qallunaaq aldrig har fattet.

Jeg satte mig ikke til at prædike for ham – jeg forklarede ham ikke, hvorfor

Saqqaq.

Forfatteren Palle Petersen og hans kone, forfatteren Lena Eilstrup, foran deres fangerhus i Saqqaq.

det bedre kunne betale sig at arbejde på fabrikken. Jeg tog med ham på hundslæden – og i naturen var han den store mester – og min frelser.

Og jeg opdagede, at i Poqs øjne var de skattefolk fra Nuuk missionærer og eksperter som Hans Egede. De var grinagtige og ufattelige med deres regler og papirer, men af og til var man nødt til at tage dem alvorligt, ellers kunne de ødelægge livet.

Tilbage til bygden

Jeg fik også mit kamera i gang og tog billeder til den første af mine nyere billedbøger »PAVIAS VINTER« – en lys, enkel bog – uden druk, selvmord og problemer – om en almindelig dreng i en grønlandsk bygd – en nutidig, nysgerrig, leende Poq.

Sommeren efter tog jeg derop igen – via Nuuk og med båd op langs kysten, forbi de store byer med biler og store supermarkeder – et kunstigt plagiat af Danmark.

Først i Saqqaq fandt jeg roen. Lyset kom ind i romanen, det grønne land, havet, isbjergene, fangsten, angmassatterne, hundene – og de små børn groede op af græsset...

Sådan begyndte det. Sådan var det, da Poq gik rundt heroppe. Og i baghovedet lå mit Danmark – mennesker, naalagaq, regeringer, huse, forvirring, karriere, Palasi...

– Min Gud, hvor må Poq være blevet imponeret – og skræmt, da han omsider så præstens Danmark. Hvor må han have undret sig.

Og dog er alt i Saqqaq forandret – bygden er som et smukt skind, der har fået kunstige indvolde – og har lært at leve med dem.

Butikken, de store skibe, helikopteren – og det år fik Saqqaq sin nye tv-forbindelse til Nuuk, og telefonen med internet til hele verden. Desuden et par snescootere mere og nogle larmende firhjulere.

Det afgørende var og er dog nybyggerne.

Hele små familier – kom sejlede, mest fra Ilulissat, træt af det for-drukne liv i byen og arbejdet på den store fabrik.

– Tilbage til bygderne, den drøm har stadig flere grønlandere.

Det er ikke blot naiv romantik. Ud-vikling behøver ikke blot være endnu et nyt skridt frem mod moderne tider. Ud-vikling er af og til også et skridt tilbage, til det enkle, det ægte, til rødderne, til inuit.

Det behøver ikke indbære sult, nød, sygdom og uendelige lidelser og ofre. Moderne nybyggere i grønland behøver ikke begynde helt forfra.

Landsstyret i Nuuk forsøger trods alt stadig – mod danske eksperters kon-tante ønsker – at støtte drømmen om det oprindelige.

De fleste nybyggere kom med en so-lid boligstøtte i form af et byggesæt. Og på få dage bankede de – i samarbejde med familien – store nye selvbygger-huse op.

Den sommer fik jeg skrevet og foto-graferet billedbogen »NAJAS SOM-MER« om glade børn. Livet i den mo-derne Saqqaqkultur.

Jeg tænker mig, at Poq ville have været blandt de unge nybyggere, hvis han havde fået chancen.

En levende bygd

Saqqaq har flyttet sig derhen, hvor Godhavn var i 60'erne.

En sund bygd med godt sammen-hold, fint fiskeri og rimelig fangst – et godt sted at vokse op.

De sidste fem år, er der bygget over 20 nye store selvbyggerhuse. Hele som-

meren hører man lyden af hammer og sav. Det er ikke danske håndværkere, det er grønlandske fiskere, som arbejder på deres eget.

Der er kommet 50 inuit mere på 5 år – der bor nu 250.

Det afgørende er, at der også er noget at leve af hele året – hvis man vil.

Om sommeren kan man sejle ind i is-fjorden og sætte liner efter hellefisk – og om vinteren kan man køre på slæde 10-15 kilometer ud på isen og fiske.

Det er et helt eventyr: Sæt 200 kroge i vandet – og dagen efter er der 200 hel-lefisk på 3-5 kilo – til en pris på 6 kro-ner pr. kilo. Det er et koldt arbejde, og naturligvis er der risiko for, at en haj går med linen, eller at stormen tager den.

Det er (endnu) forbudt at drive fiskeri på snescooter, hundeslæde er ganske enkelt bedre.

Den lille fiskefabrik – kombineret med et fryseri – er livsnerven for mænd og kvinder. Om vinteren kommer der så mange fisk, at der næsten hver uge kommer en stor helikopter og henter et par tons, som behandles i Ilulissat, hvor der er ledig kapacitet.

Saqqaq har også fået et stort fælles-hus med vaskeri og bad. I festsalen er der dansemik, og på værkstedet bygges hundeslæder og nu også kajakker.

Kirken er ikke mere meget besøgt, men især til påskens store konfirmation møder folk op i festdragter.

Skolen skal udvides for at give plads til de nye elever. Der er indført edb.

De nye opdagelsesrejsende

Kun ganske få børn i Saqqaq taler og læser dog dansk. Nogle vil kalde det et

naturligt tilbageskridt (til det oprindelige), andre mener, at det begrænser børnene i den medieverden, som grønlænderne over alt på kysten tager mod med begejstring.

Mon ikke også den nysgerrige Poq ville have siddet foran skærmen og undret sig over verden derude?

Saqqaq har ikke fået alt. Endnu mangler der rindende vand i husene. Det må hentes i to små tappehuse, men de fleste smelter isskodser for at få til husholdningen.

Det kniber måske nok lidt med at holde naturens ballance. Kommunen søger for at fjerne dag- og natrenovatio-

nen, men der flyder alligevel en del moderne plastikaffald i byen. Der er kommet et rensningsanlæg, som soder så meget, at sneen og isen (drikkevandet) om vinteren forurenes.

Antallet af danskere er tredoblet til en mekaniker, en lærer og en fisker, alle gift grønlandsk. Det er kun ca 1% af befolkningen, og de falder helt naturligt ind i dagligdagen.

Der er også kommet en tysker, som forsigtigt forsøger med noget turisme.

Saqqaq er »stedet, hvor solen skinner og isbjergene sejler«. Turismen er voksende, de nye opdagelsesrejsende kommer med helikoptere og luksusskibe – og de ved næsten lige så lidt om Grønland og inuit som Hans Egede.

Hver uge om sommeren går 90 mennesker i land fra krydstogtskibet Disko. Der kommer også en hel del vandreturister. Den første nysgerrighed overfor invasionen af de nye, rige quallunaat, afløses ofte af irritation over, at de helst vil se grønlandere som grinende vilde – eller i farvestrålende nationaldragter.

Turismen giver meget lidt arbejde og indtægt for de lokale. Guider sørger Disko selv for, så det bliver kun til nogle kopper kaffe, lidt husflid – perler, ben. Det værste er salget i butikken – de ubetænksomme turister køber en pose æbler uden at tænke på, at næste sending først kommer om et par måneder.

Der har været planer om at lave hotel i bygden, men heldigvis er der næppe basis for det, da der kun kommer skib et par gange om ugen, og turistsæsonen kun er en måneds tid om sommeren. – Så længe turisterne ikke har opdaget den fantastiske vinter med fangst på

isen, hundeslædevæddeløb og det blændende lys.

Turisme er lunefuld og skaber afhængighed – fiskerne tager ikke på fiskeri, når der er udsigt til at få et par rige, dovne turister på krogen.

Nogle folk i Saqqaq mener – nok mest for sjov – at der er basis for at lave en international lufthavn i dalen bag Saqqaq. Der kunne livstrætte qallunaat hvile ud i den grønlandske natur.

Det er dog mere sansynligt, at lufthavnen kommer, hvis der virkelig er guld eller olie nok i nærheden – og det tyder noget (desværre) på.

Guds nåde da trøste Saqqaq, det kan gå hen og blive Grønlands Klondyke.

Den nye Saqqaq-kultur

Saqqaq er stadig en mønsterbygd, kombinerer det bedste fra det gamle med det bedste af det nye.

Folk har indrettet sig i det gamle Grønland med moderne bekvemmeligheder. Alt – næsten – kan købes i butikken, helikopteren kommer efter de syge osv. Det er en ny form for tryghed, som aldrig er oplevet før – og som er et gode. Der er også fredagsdruk, men det er til at leve med. Mord, selvmord, vold og tyveri hører hjemme i byerne.

Inuit er på en gang langt borte, og meget tæt på. Poq kunne nok have overlevet i Saqqaq – også i dag.

Jeg har rejst over hele verden, men Saqqaq gik lige i blodet – man bliver høj af at være der.

Da en nybygger stod med et lille fangerhus fra 50'erne – med en pragtfuld udsigt over isfjorden – slog jeg og min kone til. Vennerne i Danmark grinede

over vores »sommerhus på Grønland« – For os var det nærmere et vinterhus, for vi er der mest i marts-april, hvor slæderne kører lige under vore vinduer.

Vi forsøger – i det bittesmå – at lave vores eget lille kulturhus, et alternativ til det store i Nuuk. Et kunstnerhus, hvor vi selv og andre forfattere og malere kan opleve det levende Grønland.

Alle, som har boet deroppe, er kommet rystede hjem: Hvorfor tror de fleste kunstnere, at lyset og livet er langt bedre i Italien?

Og vi har spurgt os selv: Hvorfor bliver vi ikke bare boende deroppe hele året – i dag kan en forfatter arbejde overalt med telefon, tv og internet.

Det er kun familien, som holder os tilbage – børn, børnebørn og gamle forældre.

De styrende i Nuuk burde tage en kulturtur – eller en overlevelsestur til en af de sunde bygder, der kunne de grave i de oprindelige kulturlag og måske endnu nå at få lappet nogle af hullerne sammen i de mishandlede byer.

Det virker, som om Saqqaq er lige så langt fra Nuuk, som Tunis er for danskerne – og det er det jo næsten også.

Grønland er – på mange måder – ufatteligt stort. Og intet er så blændende som midnatssolens, isens og inuits Kalaallit Nunaat. Et land man kun kan længes hjem til – som Poq.

Men han gik i druk i København og døde der i 1728 af en af danskernes sygdomme.

Alligevel er mange andre unge grønlandere siden gået bevidstløse i hans fodspor. – Aja ajaja! Hvorfor ikke finde nye veje?